

BAKÓ LÁSZLÓ

BBTE, Római Katolikus Teológiai Kar,
Pasztorálteológiai Intézet
(Kolozsvár–Gyulafehérvár),
laszlo.bako@ubbcluj.ro

A gyermekkeresztség megengedettségi feltételei hívó és hitüket gyakorló, valamint hitüket nem (vagy csak alkalmanként) gyakorló szülők esetében

Abstract: The present paper discusses the conditions for liceity of infant baptism in the case of parents who live and practice their faith as well as parents who do not (or only occasionally) practice their faith. It focuses primarily on updating the Church's legislation in this regard, analysing and evaluating it in the light of the concrete situation of families today. In doing so, I endeavour to interpret the requirements for the liceity contained in the §1 of can. 868 of the 1983 Code of Canon Law (CIC/1983) in such a way that they can be applied to the everyday situation of families in today's society.

Keywords: sacraments; sacramental law; baptism; infant baptism; liceity

Bevezető

Jelen tanulmány témája a gyermekkeresztség globális dimenziójába vezet be minket. Arra keressük a választ, hogy a hitüket élő és gyakorló szülők, valamint a hitüket nem (vagy csak alkalmanként) gyakorló szülők esetében melyek a gyermekkeresztség megengedettségi feltételei. A kérdés vizsgálatánál – szem előtt tartva a családok konkrét helyzetét napjainkban – az egyházi jogszabályokat a jelen kor kihívásainak fényében elemezzük és értékeljük. Az 1983-as Egyházi Törvénykönyv (CIC/1983) 868. kán. 1. §-ban foglalt megengedettségi feltételeket a keresztség kiszolgáltatásával kapcsolatban úgy próbáljuk tehát megközelíte-

ni, hogy azok alkalmazhatóak legyenek a mai társadalomban élő családok mindennapi helyzetére.

A Hittani Kongregáció (SCDF) által 1980-ban kiadott *Pastoralis actio* című instrukció elismerte, hogy a gyermekkeresztséggel kapcsolatos fő probléma az, hogy sok keresztény, akit csecsemőként kereszteltek meg, felnőttként elhagyja a hitét.¹ A *Pastoralis actio* hangsúlyozza azonban a megújult lelkipásztori erőfeszítések szükségességét is,² és két alapvetet jelöl meg a megvalósításához: a keresztség szükségességét és a garanciák fontosságát a megkereszteltek hitben való nevelésére.³ Tanulmányunkban azt kívánjuk megvizsgálni, hogy ez a két alapelv hogyan alkalmazható a mai társadalom kihívásaira, azaz van-e valódi és megalapozott remény (*spes fundata*) a keresztelendők hitre való nevelésére a hitüket élő és gyakorló szülők, illetve a hitüket nem (vagy csak alkalmanként) gyakorló szülők esetében.

A másik kérdés, amivel foglalkozni szeretnénk: ezekben a helyzetekben el kell-e halasztani, illetve meg kell-e tagadni a keresztséget vagy sem? Sok tanulmány megjegyezte már, hogy az elmúlt negyven évben a családok helyzete sokszínűvé vált: nem minden olyan család, amelyben a szülők valamikor megkeresztelkedtek, él olyan keresztény életet, amely garantálni tudná a gyermek hitben való nevelését; és nem minden „szabálytalannak

¹ Vö. SCDF, instr., *Pastoralis actio*, 1-2; DALY: Canonical requirements on the part of parents in cases of infant baptism, 151; INSERRA: Ha ancora un senso il battesimo dei bambini?, 7-155; BUA, Battesimo e Confermazione, 438.

² Vö. SCDF, instr., *Pastoralis actio*, 27. Vö. még: JACOBS, Le baptême des petits enfants dans une société déchristianisée, 237-268.

³ Vö. SCDF, instr., *Pastoralis actio*, 28.

kikiáltott” család képtelen arra, hogy gyermekét a katolikus hitben nevelje.⁴

Hitüket élő és gyakorló szülők

Amikor hívő és hitüket gyakorló szülőkről beszélünk, nem szabad elfelejtenünk, hogy a megélt hit kontextusa sokat változott a mai nyugati társadalmakban.⁵ Úgy tűnik, hogy a hívő szülők (és különösen a gyakorló szülők) egyre kisebb csoportot alkotnak az egyetemes egyházon belül, viszont jelenlétük önmagában is bizonyítja a gyermekkeresztség gyakorlatának észszerűségét. Azokban a családokban, ahol a hitet gyakorolják, fel sem merül a kérdés, hogy a születendő gyermeket meg kell-e kereszteni. Ezekben a családokban tehát azt tartják, amit az *Ordo Baptismi Parvulorum* (OBP) a *Praenotanda* részében előír, nevezetesen, hogy a gyermek az élet első heteiben részesüljön a keresztségben,

⁴ Vö. CASPANI: Per primi i bambini?, 118–120, 151–160; CASPANI: Rinascere dall’acqua e dallo spirito, 242; READ: Unauthorised Baptism, 54–58; LINAO: The Deferral of Baptism of Children of Unmarried Couples, 279–288; O’CONNEL: Baptizing the Children of Lapsed Catholics, 539–542; REDMOND: Infant Baptism: History and Pastoral Problems, 79–89; INIESTA: Pastoral del bautismo, 105–109; MAMBRILLA: El bautismo en un medio no-practicante, 289–326; LAURENTIN: Attitudes et tendances pastorales, 480–96; LECUYER: L’Enfant est baptisé dans la foi de l’église Maison-Dieu 89 (1967) 21–37; SARTOR: Il battesimo dei bambini e la crescita spirituale nell’infanzia, 1–17; HOUSSIAU: Le baptême, entrée dans l’existence chrétienne, 3–135; JACOBS: Le baptême des petits enfants dans une société déchristianisée, 349–432.

⁵ „L’attuale situazione dell’Occidente si può globalmente qualificare come ‘postcristiana’, nel senso che i ‘riferimenti cristiani, in quanto tali, non sono più comunemente condivisi, neppure su un piano strettamente culturale, a fortiori sul piano delle convinzioni credenti, spirituali o religiose’”. (CASPANI: Per primi i bambini?, 118). Vö. ТОМКА: Szentségi lelkipásztorkodás és az „új evangelizáció”, 62–66.

és ha fennáll a halál veszélye, akkor még korábban, akár már a születés pillanatában is részesülhet a keresztségben.⁶

Ugyanezt az érvelést találjuk a *Pastoralis actio*-ban is, amely szerint a személyek valós helyzetét a pap és a családtagok közötti lelkipásztori beszélgetésen keresztül személyre szabottan kell felmérni. Ami a rendszeresen gyakorló keresztény szülőket illeti, a *Pastoralis actio* két fontos pontot idéz fel az OBP bevezetőjéből: a szülők jelenlétének és aktív részvételének fontosságát az ünneplésben, valamint a szülők és keresztszülők keresztségre való lelki felkészítésének fontosságát.⁷

Mindezek alapján megjegyezzük, hogy még a hívó és gyakorló szülők esetében sem beszélhetünk automatizmusról a szentség kiszolgáltatásában, mivel ezt mindig eseti alapon kell értékelni, azaz minden családot külön-külön. Ez az értékelés azonban semmiképpen sem jelentheti azt, hogy a papnak joga van elhatalasítani vagy akár elutasítani a szülők kérését. Ebben az esetben tehát a *Pastoralis actio* két egymásnak alárendelt elve könnyen alkalmazható: a nevelés garanciáit alá kell rendelni a keresztség elsődleges szükségességének. Természetesen a lelkipásztoroknak mindig figyelniük kell a napjainkban végbemenő társadalmi változásokra: a mobilitásra, a személyes kapcsolatok hiányára a plébániai közösségekben stb.,⁸ és azt is ellenőrizniük kell, hogy mik

⁶ „Si parvulus in periculo mortis versatur sine mora baptizetur [...]. Celebratio Baptismi fiat infra priores hebdomadas post nativitatem parvuli”. (OBP, Praenotanda, 8).

⁷ Vö. OBP, Praenotanda, 8–14.

⁸ „The difficulty is that often those responsible for fostering and developing the child’s incorporation into the Church are unprepared to do it. For one thing, the experience of the Church as a community, of people who know each other, has been lost, especially in large modern parishes of highly mobile people. No longer is the parish the center of village or neighborhood life; no longer is it the family place of times past”. (REDMOND: Infant Baptism: History and Pastoral Problems, 86).

a szülők valódi szándékai, tényleg azt akarják-e, hogy gyermekük Isten egyházába kerüljön, és nem csupán társadalmi rutinból, pusztán családi hagyományból vagy esetleg a nagyszülők és a gyakorló rokonok igényeinek kielégítésére kérik-e a keresztséget, ahogy ez gyakran előfordul.⁹

Hitüket nem (vagy csak alkalmanként) gyakorló szülők

A hitüket csak alkalmanként gyakorló szülők helyzete tűnik az egyik legnehezebb kérdésnek a lelkipásztorok számára, mert bár a szülők a formásokat mind betartják, azok sajnos csak formások maradnak. Tehát a „dokumentáció” szempontjából a szülők helyzete kielégítő, de ez sajnos nem tükrözi a gyermekek keresztségét kérő szülők életmódjának valóságát.¹⁰ Talán ez az az eset, amellyel egyre gyakrabban találkozunk a gyakorló lelkipásztorok, és amely a legnagyobb kérdések elé állítja a gyermekkeresztség azon kiszolgálóját, aki komolyan szeretné venni a CIC 868. kán. 1§-nak 1°-ban foglaltakat: „Ahhoz, hogy a gyermeket megengedetten keresztseljük meg, szükséges, hogy megalapozott remény legyen a katolikus vallásban való nevelésre; ha ez teljesen hiányzik, a keresztséget a részleges jog előírásai szerint halasszák el, értesítve a szülőket ennek okáról”.

Ebben az esetben is segítségünkre siet a *Pastoralis actio* iránymutatása, amely szerint fontos, hogy a lelkipásztorok párbeszédben maradjanak a hitetlen vagy a nem keresztyén családokkal is. Az instrukció nem javasolja első körben a szentség megtagadását vagy elhalasztását, hanem „egy megkülönböztető és megértő

⁹ Vö. REDMOND: *Infant Baptism: History and Pastoral Problems*, 32-84; CELEGHIN: *Considerazioni a partire dal canone 868 §1, 2°*, 76–102.

¹⁰ Vö. CELEGHIN: *Considerazioni a partire dal canone 868 §1, 2°*, 78–79; WIATROWSKI: *The responsibility of parents in presenting a child for Baptism*, 86–87.

beszélgetést” ajánl, amellyel a lelkipásztor/szentségkiszolgáltató megpróbálja felkelteni a szülők érdeklődését és emlékezteti őket arra a felelősségre, amelyet a kért szentséggel kapcsolatban vállalnak. A *Pastoralis actio* azonban azt is világossá teszi, hogy a szentséget nem lehet azonnal kiszolgáltatni, ha a szülők nem garantálják, hogy a gyermek a megkeresztelés után a szentség által megkövetelt katolikus nevelésben részesül.¹¹ A *Pastoralis actio* ezzel az előírással egyértelműen az ún. „arany középutat” választja: egyrészt nem teszi lehetővé, hogy a szentséget kiszolgáltató lelkipásztorok öntörvényűen a gyermekkeresztesség kiszolgáltatása ellen döntsenek (néha talán túl nagy szigorral fellépve), másrészt viszont elkerüli a másik végletet is, melyben a szentségkiszolgáltató annyira eleget akar tenni a szülők kérésének, hogy „elfelejti” a katolikus nevelés megengedettségi feltételét.

A *Pastoralis actio* felajánlja a lelkipásztoroknak a keresztelés elhalasztásának lehetőségét, és néhány alternatívát is javasol e garanciák megszerzésére: „például olyan keresztszülők kiválasztását, akik komolyan foglalkoznak a gyermekkel, vagy pedig a hívők közösségének segítségét”.¹² Ezen garanciák birtokában a plébános nem tagadhatja meg a keresztességet a szentséget kérő szülőktől. Ellenkező esetben, ha a garanciák hiányoznak vagy elégtelennek bizonyulnak, akkor célszerű elhalasztani a szentség kiszolgáltatását. Ezen esetekben a plébánosoknak azonban továbbra is kapcsolatban kell maradniuk a szülőkkel, hogy később megkaphassák tőlük a szükséges garanciákat. Utolsó próbálkozásként – teszi hozzá a *Pastoralis actio* –, „ha a fent említett garanciák megszerzése semmiképpen sem lehetséges, javasolható a

¹¹ Vö. SCDF, instr., *Pastoralis actio*, 30.

¹² SCDF, instr., *Pastoralis actio*, 30.

gyermek katekumenátusba való beíratása”.¹³ A dokumentum azt is világossá teszi, hogy a keresztség megtagadása soha nem lehet nyomásgyakorlás, hanem csak pedagógiai halasztás, amelynek célja, hogy segítse a családot a hitben való előrehaladásban és felelősségének tudatosításában.¹⁴ A *Pastoralis actio* szövege egy figyelmesebb lelkipásztori gondoskodás szükségességét sugallja, amelyben nem minden keresztséggel kapcsolatos kérés kap azonnali pozitív elbírálást, de azonnali negatívát sem.¹⁵

Arra is fel kell hívnunk a figyelmet, hogy a *Pastoralis actio* útmutatásai a „nem keresztény szülőkre is vonatkoznak, akik megfontolásra érdemes okokból kérik gyermekük megkeresztelését”.¹⁶ Az általunk vizsgált instrukció azonban nem beszél azokról a szülőkről, akik meg vannak keresztelve, de egyértelműen nem hívók (esetleg ateisták) vagy egyáltalán nem gyakorolják a hitüket. A szülők ezen kategóriáját illetően továbbra is fennáll a kérdés, hogy a hitetlen és csak alkalmanként gyakorló szülőkkel azonosítsák-e őket, vagy az ő esetükben a keresztséget első

¹³ Vö. SCDF, instr., *Pastoralis actio*, 30; SARTOR: *Il battesimo dei bambini e la crescita spirituale nell’infanzia*, 7.

¹⁴ „L’istruzione ci aiuta a chiarire anche il termine ‘differire’ del c. 868, par. 1, che è diverso dal termine ‘rifiutare’; non ci si deve accontentare di esprimere un frettoloso giudizio di ammissione o rifiuto, ma si vuole indurre il parroco a far di tutto per realizzare le condizioni per il battesimo. Il differire ha infatti un valore pedagogico, come tempo nel quale i genitori possano riscoprire il valore del battesimo e l’importanza di dare adeguate garanzie. Per questo dovrà stabilire un dialogo con i genitori e soprattutto motivare il differimento del battesimo, lasciando aperte tutte le porte, anche se è certamente possibile che il battesimo, una volta differito, sia di fatto poi rifiutato”. (TREVISAN: *Il battesimo dei bambini*, 138); Vö. még: CHAUVET, *Baptême des petits enfants et foi des parents*, 9–28.

¹⁵ Vö. PADOIN: *Battezzati in un solo spirito per formare un solo corpo*, 181; ARTEGA – URIONABARRENECHEA, *Comentario al Canon 868 § 2 del CIC*, 639–660.

¹⁶ SCDF, instr., *Pastoralis actio*, 30.

körben el kell-e halasztani.¹⁷ Véleményem szerint a két helyzet – a katolikus hitben való nevelés garanciáinak megtartásával – hasonlóknak számít, és ugyanúgy kell mindkettőt kezelni, ezért a gyermekkeresztséget nem kell minden további nélkül elhalasztani, vagy a keresztségre irányuló kérést visszautasítani.

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy az elszett és a lelkipásztorok kellő körültekintése nélkül meghozott döntések problémákhoz és félreértésekhez vezethetnek. 1974-ben a média is beszámolt arról az esetről, amikor Nathaniel Ryan Morreale számára megtagadták a keresztséget Marlboróban (Massachusetts, USA), arra hivatkozva, hogy Nathaniel édesanyja egy helyi abortuszklinika támogatója volt. Miután plébánosuk megtagadta a keresztséget, egy másik jezsuita pap, a New York-i P. Joseph O'Rourke SJ, annak ellenére, hogy ezt kifejezetten megtiltották neki, mégis kiszolgáltatta a keresztséget a gyermeknek, ami után P. O'Rourke atyát elbocsátották a jezsuita rend kötelekeiből.¹⁸ Ez a példa is világosan mutatja, hogy a keresztség elhalasztása vagy visszautasítása (szinte) soha nem lehet végleges, hanem a szülőkkel együtt megkezdett nevelési-katekumenális folyamat első lépésének kell lennie.

Konklúzió

Összefoglalva azt mondhatjuk, hogy a hitüket élő és gyakorló szülők esetében a keresztség megengedett kiszolgáltatása nem kérdéses. A lelkipásztornak csupán arra kell figyelnie, mi a szülők valódi szándéka, tényleg azt akarják-e, hogy gyermekük Isten

¹⁷ Vö. CASPANI: *Rinascere dall'acqua e dallo spirito*, 236–237.

¹⁸ Vö. CAMPION: *When to Baptize [...] When to Dismiss*, 123–124; DALY: *Canonical Requirements of Parents in Cases of Infant Baptism According to the 1983 Code*, 429–430.

egyházának élő tagjává legyen. Ha a lelkipásztor azt is érzi, hogy a szülők hite inkább kulturális rutin, mint meggyőződés, csupán sarkallnia kell őket arra, hogy a hitük élőbb, rutinmentesebb és meggyőződésesebbé váljon.

A hitüket nem (vagy csak alkalmanként) gyakorló szülők esetében a *Pastoralis actio* fent említett két alapelve továbbra is érvényes és alkalmazható, de a kereszteny hitre való nevelés garanciái nagyobb jelentőséget kapnak, mint a hitüket élő és gyakorló szülők esetében. Ebben a második esetben gyakrabban előfordulhat a szentség elhalasztása, amit mindig a szülőkkel együtt végzendő katekumenális folyamat kezdetének és alkotórészének kell tekinteni.

Véleményem szerint az első két esetben kizárt a keresztség teljes elutasítása, csupán elhalasztásról, késleltetésről lehet szó. A szentséget kiszolgáló lelkipásztornak úgy kell a hitüket nem (vagy csak alkalmanként) gyakorló szülőkhöz is fordulnia, hogy azok ne érezzék magukat elutasítva, hanem inkább a ma annyira divatos „challenge-kultúrának” megfelelően érezzék megéleendő kihívásnak a hitüket. A családok feltárt helyzete előrevetít egy lehetséges megoldást: a differenciált keresztelési gyakorlatot, amely által a lelkipásztorok képesek lehetnek megfelelően megkülönböztetni a családok különböző helyzetét és hitéleti állapotát.

Irodalomjegyzék

- ARTEGA, A. A. – URIONABARRENECHEA, P. G.: Comentario al Canon 868 § 2 del CIC, *Estudios eclesiásticos*, 74 (1999) 639–660.
- BUA, P.: *Battesimo e Confermazione*, Brescia 2016.
- CAMPION, D.R.: When to Baptize [...] When to Dismiss, *America* 131 (1974) 123–124.

- CASPANI, P.: *Per primi i bambini? Considerazioni teologiche e pastorali sul battesimo degli infanti*, Brescia 2016.
- CASPANI, P.: *Rinascere dall'acqua e dallo spirito. Battesimo e Cresima, sacramenti dell'iniziazione*, Bologna 2009.
- CELEGHIN, A.: Considerazioni a partire dal canone 868 §1, 2° ovvero "Genitori pagani", perché chiedete I sacramenti per i vostri figli? ... volete farne dei "lapsi'?", *Quaderni di Diritto Ecclesiale* (1996) 76–102.
- CHAUVET, L.-M.: Baptême des petits enfants et foi des parents, *La maison-Dieu*, 207 (1996) 9–28.
- DALY, B.: *Canonical requirements on the part of parents in cases of infant baptism*, Ottawa 1986.
- DALY, B.: Canonical Requirements of Parents in Cases of Infant Baptism According to the 1983 Code, *Studia Canonica* 20 (1986) 409–438.
- HOUSSIAU, A.: *Le baptême, entrée dans l'existence chrétienne*, Bruxelles 1983.
- INIESTA, A.: Pastoral del bautismo, *Pastoral misionera* 4 (1968) 105–109.
- INSERRA, A.: *Ha ancora un senso il battesimo dei bambini?*, Siracusa 1983.
- JACOBS, B.: *Le baptême des petits enfants dans une société déchristianisée: Quelle approche pastorale pour notre époque?*, Paris 2019.
- LAURENTIN, A.: Attitudes et tendances pastorales, *Paroisse et liturgie* 5–6 (1964) 480–96.
- LECUYER, J.: L'Enfant est baptisé dans la foi de l'église *Maison-Dieu* 89 (1967) 21–37.
- LINAO, A.L.: The Deferral of Baptism of Children of Unmarried Couples, *Philippine Canonical Forum* 13 (2011) 279–288.
- MAMBRILLA, L.: El bautismo en un medio no-practicante, *Revista liturgica argentina* 226 (1967) 289–326.

- O'CONNEL, J.: Baptizing the Children of Lapsed Catholics, *The Clergy Review* 39 (1954) 539–542.
- PADOIN, G.: Battezzati in un solo spirito per formare un solo corpo. Teologia del Battesimo e della Confermazione, Bologna 2008.
- READ, G.: Unauthorized Baptism, *Canon Law Society Newsletter* 149 (2007) 54–58.
- REDMOND, R.X.: Infant Baptism: History and Pastoral Problems, *Theological Studies* 30 (1969) 79–89.
- SARTOR, P.: Il battesimo dei bambini e la crescita spirituale nell'infanzia, 1–17.
- SCCD (SACRA CONGREGATIO PRO CULTU DIVINO), *Ordo baptismi parvulorum*, 15 maii 1969, prae. 3. 5, in *EV* 3/642–677.
- SCDF (SACRA CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI), instr., *Pastoralis actio*, 20 oct. 1980, AAS 72 (1980) 1137–1156.
- TOMKA F.: *Szentségi lelkipásztorkodás és az „új evangelizáció”*, Budapest 2019.
- TREVISAN, G.: Il battesimo dei bambini, *Quaderni di diritto ecclesiale* 4 (1991) 131–140.
- WIATROWSKI, R.E.: *The responsibility of parents in presenting a child for Baptism: the general development of Church law, and recent particular applications of various dioceses in the United States of America*, Roma 1981.

